Yhteiskuntaselvittäjän tarinaa Kari Mustanoja

Nuoresta lähtien olen suurimman osan elämääni selvitellyt ympäristössä ja yhteiskunnassa esiintyneitä sotkuja ja etsinyt niihin ratkaisuja. Onnekseni olen enimmäkseen onnistunut, mutta useita vaikeita tapauksia olen siirtänyt muiden asiantuntijoiden hoidettaviksi. Tässä tarinassa on osa noista jutuista.

Ensimmäiset kokemukseni yhteisöllisyyden voimasta sain vuosina 1968-69, kun olin opettajana Helsingin yliopistossa. Kesätyökseni sain johdettavakseni Helsingin yliopiston, Teknillisen korkeakoulun ja Kauppakorkeakoulun nuorien opettajien tiimin, joka kävi läpi Suomen kunnat ja selvitti niiden kehitystä ja niiden käyttämää kehitysprosessia. Ryhmälle tuli hyvin selväksi, että paras toimintaympäristö ja parhaat yhteiskunnalliset, taloudelliset ja ympäristölliset vaikutukset tunnettiin niissä ympäristöissä joissa yhteisöt - usein spontaanisti muodostuneet - asettivat kehitystavoitteita kunnalle tai lähiympäristölleen ja valvoivat niiden toteutumista. ”Byrokraattiset” kunnat, joissa asujat ja yritykset vain odottivat pyrkivät tiukasti noudattamaan valvovien elinten päätöksiä, selvisivät kohtalaisesti, mutta eivät yhtä hyvin.

Tuo kokemus on auttanut minua työssäni paitsi Suomessa myös lukuisissa muissakin maissa, joissa olen selvittänyt yhteiskunnan ja sen osien kehitystä, asukastyytyväisyyttä ja taloutta.

1973-75 olin ulkoministeriössä ja päätehtävänäni oli kehittää vuoden kuluessa Kenian yhteiskunnallinen ja taloudellinen järjestelmä kansainväliselle tasolle. Hyvin nopeasti kävi selväksi, että Suomen kunnissa havaitut yhteisölliset erot selittivät hyvin Keniassa havaittavia alueellisia kehitysprosessien edistymiseroja. Tehtävä keskeytyi parin kuukauden kuluttua, kun sain sähkeen UM:stä: Kari: sinun pitää mennä kolmeksi kuukaudeksi Latinalaiseen Amerikkaan selvittämään kansainvälisten hankkeiden toteutumista. Vastasin nopeasti etten voi, koska minulla oli täällä kädet täynnä töitä. Sain pikavastauksen: olet meillä duunissa, teet mitä käskemme. Palasin reissunjälkeen Keniaan, ja homma meni kyllä ihan hyvin ja vahvisti aikaisempia havaintoja. Itse asiassa, useassa Latinalaisen Amerikan maassa sain yhteisöllisyyden merkityksellisyydestä - kysymättä - omien havaintojen mukaisia kommentteja työkavereiltani. Syy reissuun oli kuulemma se, kun jälkeenpäin kysyin, ettei UM:ssä silloin ollut muita sopivia kunnolla espanjaa puhuvia.

Vuosina 1983-1985 USA:n hallitus pyysi minua selvittämään osavaltioiden kehitysprosesseja ja niiden onnistumista. Tulin rannalle, tuttuun maahan - olinhan siellä aikoinaan 1971 väitellytkin - New Yorkiin ja rannalla oli tuttuja vastassa. Lähdimme sisämaahan päin. Äkkiä tuli valtava ihmisvyöry tien eteläpuolelta ja huusivat että he tietävät mitä olen tekemässä ja että vain he tietävät mitä osavaltiossa pitää tehdä ja kuinka - viranomaiset ja läänin viralliset elimet vain sotkevat ja byrokratisoivat kaikki asiat. Meillä oli hyvä keskustelu, ja pidin siitä että ihmiset ottivat tehtävän tosissaan.

Kun myöhemmin juttelimme osavaltion johdon kanssa, sympatiani palautuivat aikaisemmin tapaamamme ihmisvyöryn puolelle. Jos sellaisia liikkeitä olisi enemmän, USAssakin asiat varmaan menisivät paremmin ja joustavammin.

Washingtonin osavaltiossa, Seattlessa, sain lähes samanlaisen vastaanoton, en tosin yhtä massivista.

Keskustelin asiasta tietysti keskushallinnon kanssa. He sanoivat olevansa ylpeitä siitä, että maassa oli oikeita ihmisiä, joille todella oli tärkeätä että ihmisillä ja heidän yhteisöillään menee hyvin.

Viime vuosina olen pienessä mittakaavassa, lähinnä satunnaisesti, havainnut samantapaisia ilmiöitä myös Suomessa, esimerkiksi Uudellamaalla ja Päijät-Hämeessä. Toivoni on että ne voimistuvat ja että ihmiset rupeavat oikeasti käyttämään valtaa. Pelkoni on että byrokratia voittaa silloinkin kun se ei saa kunnon kontaktia ihmisiin.